

dan bij het rooien van bomen in onder meer de Betuwe.

Wat de vraag omtrent de wijze van herstel van eventuele schade betreft, wordt door de instanties benadrukt het belang van het aanbrengen van vervangende beplanting, al dan niet met subsidie en van het maken van landschapsplannen, waarin de aantrekkelijkheid en het karakter van het landschap zullen worden gehandhaafd, verder uitgebouwd of gerestaureerd.

OVER BOMEN EN NATUURBESCHERMING

door Ir. A. HUYGH,
Centrum voor Bosbiologisch Onderzoek
Bokrijk - Genk. (B.)

Het afgelopen jaar 1970 heeft in de geest van al wie met natuurbehoud en bosbouw te maken heeft een grote verwachting doen groeien. De natuurbeschermingsgedachte werd lange tijd slechts gedragen door verenigingen en individuen die weinig gezag konden uitoefenen en als romantische dwepers werden beschouwd.

Nu is daar vrij plotseling verandering in gekomen. Eigenaardig genoeg is deze verandering thans te danken aan zeer nuchtere realisten die aan de hand van ontledingen en waarnemingen alarm hebben geslagen omdat het leefmilieu zelf voor de mensen onleefbaar dreigt te worden, onder de druk van de agressieve technische ontwikkeling die wij vooral in de geïndustrialiseerde landen meemaken.

De boomplantingsactie heeft, althans in België, zeker het meeste weerklank gevonden als manifestatie in het natuurbeschermingsjaar. Zij heeft als grote verdienste dat zij door haar wijze van organisatie en informatie eindelijk de grote massa van de Belgen op hun leefmilieu en vooral op het ontbreken van bescherming ervan gewezen heeft. De rooibouw van de „homo economicus” op de natuur zal er wel niet door gestopt worden, want in de financiële berekening spelen de bomen nog geen rol, maar het ontaardingsproces zal toch ze-

ker vertraagd worden en dat is een stap in de goede richting.

Nu zijn er aan de hele tralala die rond de boomplantingsactie opgevoerd is ook heel wat gevaren verbonden. Het is niet door enkele reservaten in België op te richten, door enkele lanen met bomen te beplanten en Italiaanse populieren rond fabrieken te zetten dat het evenwicht tussen luchtbezoedelende en luchtzuiverende elementen verzerd is. De algemene bewustwording van de waarde die de bomen in ons land hebben, voor andere dan zuivere produktiedoeleinden, mag er niet toe leiden dat iedereen letterlijk en figuurlijk na het planten van een boom de spade afveegt in de veronderstelling dat aan de natuurbeschermingseisen voldaan is. Het eigenlijke werk moet nog beginnen. Er is enkel een einde gezet aan de neerdalende tendens van de kurve; ze moet nu terug omhoog gebogen worden.

Velen hebben trouwens een verkeerd beeld van de speciale rol die de bomen tegen de luchtbezoedeling kunnen vervullen. Bomen kunnen slechts een beperkte hoeveelheid gassen opnemen; wordt het te veel en zijn het giftige gassen, dan zullen de bomen sterven, nog sneller dan de mensen, want de bomen kunnen niet weglopen als de lucht al te zeer verpest is, wat de mensen gelukkig nog wel kunnen. In de omgeving van bepaalde industrieën in het Ruhr-gebied zijn de bomen binnen een straal van enkele kilometers reeds verdwenen; binnen een grotere straal zijn ze stervende; binnen een nog grotere straal zijn ze nog juist in een status quo maar ze groeien niet meer. Men moet, al naargelang de windrichting, reeds 5 tot 10 km van de pollutiehaard verwijderd zijn om volledig gezonde bomen aan te treffen. In de onmiddellijke omgeving van een aantal fabrieken komen volledig plantloze zones voor, waar zelfs de meest resistente gewassen volledig vernietigd zijn. Maanlandschappen, waarin mensen leven en werken.

Om dit soort problemen op te lossen zullen echte kollaboraties tussen industrie, landbouw, bosbouw, gezondheidszorg, toerisme, onderwijs en wetenschappelijk onderzoek moeten georgani-

seerd worden, en zal er ook een heel groot kapitaal aan goede wil en ruimdenkendheid moeten bij elkaar gebracht worden, vooral bij industriëlen en politici. Luchtbezoedeling bestrijdt men niet in de eerste plaats in het bos maar in de fabriek zelf. De bomen kunnen dan dienen om de kleine concentraties aan bepaalde gassen en vooral om het stof uit de lucht te halen. Zij zijn tevens van zeer groot belang voor het dempen van lawaai.

Wij kunnen hier niet blijven doorbomen over de luchtzuiverende werking van de bomen, maar in het kort kan toch gezegd worden dat vooral loofhout beter aan gasvergiftiging weerstaat, dus op de lange duur een hoger en beter scherm maakt; maar daar deze bomen in de winter slechts een klein deel van hun rol kunnen vervullen moeten ook naaldboutsoorten worden geplant, die echter veel meer schade lijden van rook, gas en stof. Niet alle soorten zijn even gevoelig. Bij de beschermingsbeplanting moet dan ook deskundige raad ingewonnen worden. Het is niet nodig dat de architecten en ingenieurs de plannen voor de begroening maken; dat laat men beter over aan mensen met biologische vorming.

Een andere misopvatting is dat de bomen langs de wegen er enkel voor de schoonheid geplant zijn en dat zij nu, vermits wij onze brede wegen nu eenmaal in de smalle beddingen van de wegen van honderd en tweehonderd jaar geleden willen wringen, maar zo snel mogelijk moeten verdwijnen daar ze hinderlijk zijn en een gevaar voor het verkeer uitmaken. Dat is allemaal heel erg waar, maar de functie „windscherm” wordt dan over het hoofd gezien. Windbarrières in het landschap beschermen een afstand van 5 à 8 maal de hoogte van de bomen langs de windzijde en tot 25 à 35 maal de hoogte van de bomen langs de luwzijde. Door bomen van 10 tot 15 meter worden dus 350 tot 500 meter land beschermd, met daarbij de beplantingen als de gebouwen, de palen, de luchtleidingen en de auto's op de banen.

Men kan deze functie niet vervangen door enkel een zichtscherm te maken dat de lelijke dingen afschermt, of een haag van 2 meter hoogte; die

moeten er ook zijn maar zij vervangen de hoge rij bomen niet. Het produktieverlies in de landbouw alleen is reeds zeer groot, want boven een windsnelheid van ongeveer 10 km per uur sluiten zich de huidmondjes en stopt dus de fotosynthese. Hoeveel dagen in het groeiseizoen komt de wind boven de 10 km per uur en kan door windschermen lager gebracht worden. Het zou toch dwaas zijn ons goed beschermde landschap te laten omzetten in één groot onbeschermd landschap. Als men de rijen bomen langs de banen dan om technische redenen toch moet kappen, dat men er dan ook kompensaties voor zoekt. De vraag is trouwens of men niet veel beter nieuwe banen aanlegt, zonder lintbebouwing en met veel logischer tracé, dan de oude mooie banen van 1870 te gebruiken voor het verkeer van 1970. Maar hier gaan wij blijkbaar ons boekje te buiten, al zien wij met spijt een prachtige bomenrij, zoals langs vele van onze oude rijkswegen, verdwijnen, en men kan deze oude prachtbomen niet vervangen, omdat een boom van 10 jaar niet de stoere waardigheid vertoont van een van 100 jaar of meer.

De natuurbescherming is trouwens niet enkel een remedie tegen de ontarding van het leefmilieu tengevolge van de technische en demografische evolutie. Het is veeleer een gezamenlijke inspanning tot het juist kiezen van de middelen nodig om de omgeving te verbeteren en het leefmilieu te creëren voor de huidige en toekomstige generaties. Het is dus een deel van de levensfilosofie van wat wij „de moderne beschaving” noemen. Dat is niet iets voor musea en schouwburgen, maar voor het leven van alle dagen met zijn snelle evolutie, zijn dagelijkse noodzaak van verregaande beslissingen.

In de ongerepte natuurlijke bosmilieu's is de kompleksiteit het grootst, het aantal levensvormen dat er voorkomt is er het talrijkst, de biosfeer het best gestabiliseerd door de vele mogelijke interferenties en terugkoppelingen.

Maar dat soort milieu is in onze streken wel zeer zeldzaam geworden.

Het behandelde of kunstmatige bos is de meest voorkomende bosvorm. De organisatievorm is er veel strakker en kwetsbaarder, er zijn veel minder elementen in aanwezig en zij zijn niet zelfherstellend. Wij moeten ze van zeer nabij volgen.

Het produktiebos, dat bij ons meestal monospecifiek is, eist voor de hogere opbrengst die het levert, een regelmatige afvloeï van het geproduceerde hout. Dus moet de bosbouwer steeds meer tussenkomen in het herstellen van een nieuw, maar weer tijdelijk, evenwicht. Op een zeker ogenblik moet zelfs in vele gevallen tot volledige kapping overgegaan worden, omdat het bos over zijn hoogtepunt heen is en, wil men er een economische uitbating van maken, door een nieuw moet vervangen worden.

Men kan dan al twisten over de wijze van uitbaten en vooral over de oppervlakte die in éénmaal gekapt wordt, een ongezond of afgeleefd bos moet vervangen worden. Het is juist dat wij de gelegenheid krijgen er een andere vorm aan te geven, met andere soorten, andere mengingen en afstanden, verbetering van de grond, enz. Dit alles echter rekening houdend met de milieu-elementen die moeten beschermd worden, en met de toekomstige functie van de nieuw aan te planten bossen.

De sociale functie van het bos verplicht de bosbouwer niet enkel een bosvorm te kreëren die de ontspanning zoekende mens of de homo ludens aantrekt, maar die ook in die richting functioneel is. De impact van de mens op het bos is een ekologische faktor die meestal negatief is en die dus in de bosplanning en in de biologische studie niet mag verwaarloosd worden. Het is trouwens beter deze faktor „mens in de natuur” te organiseren, dan zich aan de misdragingen van deze mens in de natuur de hele tijd te moeten ergeren.

De internationale beweging voor het natuurbehoud legt vooral de nadruk op de ekologie van het leefmilieu van de mens.

Het is niet door enkele reservaten aan te leggen, of enkele plant- of diersoorten te beschermen, dat

men doeltreffend hieraan werkt. De opdracht is veel ruimer en raakt reeds allerlei vormen van economische aktiviteit en vrijetijdsbesteding; ook wegenbouw, urbanisatie, ruilverkaveling moeten in hoge mate rekening houden met de ekologie.

Wat dan weer leidt tot de dringende behoefte aan een overkoepelend orgaan inzake milieubeheer en milieubeïnvloeding door derden. En, wil dit orgaan ook enige invloed kunnen uitoefenen dan zal het moeten bekleed worden met het gezag van een ministerie. Zo is het indertijd toch ook gegaan met sociale zaken, met kultuur, met verkeer.

Het komt er maar op aan dat de politici daaraan de nodige fondsen willen besteden.

De vertegenwoordiger van Kenia op het wereldvoedselkongres, dat onlangs in Den Haag gehouden is, heeft de goede oplossing voorgesteld: daar alle recreatiegebieden van Japan tot Londen en van Oslo tot Rome verpest zijn, moet U maar naar Kenia op vakantie komen, daar is de lucht en het water nog zuiver. En Kenia kan de valuta best gebruiken!